

VICTORIA CRISTIEAN

**ASISTENȚA JURIDICĂ
INTERNĂȚIONALĂ
ÎN MATERIE PENALĂ**

Copyright © 2013, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CRISTEAN, VICTORIA

**Asistența juridică internațională în materie
penală** / Victoria Cristean. - București : Pro Universitaria,
2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-623-2

343(100)

CAPITOLUL I

PRINCIPIUL COOPERĂRII INTERNAȚIONALE ÎN PROCESUL COMBATERII CRIMINALITĂȚII TRANSFRONTALIERE

SECȚIUNEA 1

PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE DREPTULUI INTERNAȚIONAL – FACTOR COORDONATOR AL COOPERĂRII INTERNAȚIONALE

Într-o societate în care statele reprezintă elementul central, dar care este confruntată tot mai mult cu probleme globale, pe care nici un stat nu le poate rezolva singur, cele două realități nu sunt antinomice și nu trebuie contrapuse; între ele se stabilește o interacțiune dinamică. Marea majoritate a normelor dreptului internațional, în vigoare în prezent, sunt o expresie a acestei interacțiuni. Pe măsură ce s-a extins cooperarea internațională, aceasta a cerut elaborarea și aplicarea de norme cât mai clare, de către un număr tot mai mare de state; statele rămân însă factorul central al realizării cooperării, al formării și aplicării normelor de drept¹.

Aționând ca entități suverane, statele sunt în mod obiectiv implicate în numeroase acțiuni de cooperare, în cele mai diferite domenii. Aceasta a dus la formarea a numeroase norme ale dreptului internațional, atât de ordin general, cât și în domenii specifice ale raporturilor internaționale sau privind diferite forme de cooperare².

Într-o lume a interdependențelor, întemeiate pe existența statelor și națiunilor suverane, factorul coordonator al acțiunii în vederea menținerii și consolidării păcii și securității, al dezvoltării cooperării internaționale îl constituie sistemul, coerent și unitar, al principiilor fundamentale ale dreptului internațional contemporan³.

În prezent, viața internațională se confruntă cu momente din ce în ce mai neliniștitoare. Multe transformări, crize, zone de tensiune și indispoziții se manifestă în principalele domenii de activitate ale lumii contemporane: tratate și principii importante sunt violate în pofida dorințelor tuturor popoarelor de a menține pacea, de a dezvolta încrederea și cooperarea internațională, care constituie obiectivele sacre ale comunității internaționale⁴.

Statornicirea unor raporturi internaționale între state bazate pe principiile dreptului internațional își are sorginea în rațiunea de a pune dreptul și justiția,

¹ Ion Diaconu, *Tratat de drept internațional public*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 275.

² Ion Diaconu, *op.cit.*, p. 315.

³ Marțian Niciu, *Rolul ONU în promovarea principiilor dreptului internațional în relațiile dintre state*, Ed. Politică, București, 1973, p. 10.

⁴ Alejandro Alvarez, *Expose des motifs et declarations des grands principes de droit moderne*, p. 126.

respectul obligațiilor liber consimțite înscrise în tratate și acorduri internaționale, la temelia relațiilor internaționale și de a exclude forța și amenințarea cu forța din viața societății⁵.

În condițiile actuale, dreptul internațional, caracterizat prin universalitatea sa, este chemat să joace un rol de prim ordin, să devină un instrument eficient pentru clădirea unei noi societăți internaționale, pașnice, în care să domine cooperarea în toate domeniile și care să ducă la partajarea experiențelor benefice între toate statele și popoarele⁶.

Întărirea autorității dreptului internațional și promovarea respectului universal al principiilor care stau la baza raporturilor internaționale reprezintă țelul suprem al comunității internaționale⁷.

Viața internațională contemporană demonstrează că respectarea neabătută a principiilor fundamentale ale dreptului internațional în raporturile interstatale constituie factorul esențial al stabilității, păcii și securității, factorul determinant al înfăptuirii unei cooperări internaționale fructuoase. Dimpotrivă, încălcarea acestor principii indiferent sub ce formă și indiferent de gravitatea actului de încălcare, este de natură să producă perturbări grave în evoluția normală a raporturilor internaționale uneori cu consecințe pe o durată mai mare de timp⁸.

Popoarele lumii își afirmă constant și ferm adevărul sinceră la cauza înțelegerii și colaborării între state, bazată pe principiile dreptului și ale coexistenței pașnice, văzând în aplicarea și respectarea acestor principii o condiție sine qua non a dezvoltării unor raporturi normale între țări, a evitării conflictelor interstatale, a înlăturării pericolului unui nou război mondial. Desfășurarea evenimentelor internaționale demonstrează justetea politicii bazate pe aceste principii, care capătă o tot mai largă recunoaștere din partea tuturor statelor lumii⁹.

Astăzi este unanim admis că pacea, securitatea, justiția internațională nu pot fi menținute dacă principiile fundamentale ale dreptului internațional contemporan consacrate în Carta O.N.U. nu sunt respectate de toate statele. În modul în care este astăzi organizată pacea și asigurate securitatea și justiția internațională, rolul principal îl au principiile fundamentale și, în cadrul acestora principiul respectării tratatelor¹⁰.

Principiile dreptului nu sunt create nici de legiuitori, nici de filosofi și nici de practicieni: ele sunt doar descoperite și formulate de aceștia, pentru că principiile sunt produsul societății. Ca și dreptul, principiile lui fundamentale se

⁵ Ion Grecescu, V. Popa, *Principii de drept internațional public*, Ed. Getic, București, 1997, p. 86.

⁶ Al. Bolintineanu, A. Năstase, B. Aurescu, *Drept internațional contemporan*, Ed. All Beck, București, 2000, p. 8.

⁷ Petre I. Rusu, *Principiul respectării tratatelor – tradiție și actualitate*, Ed. Științifică, București, 1992, p. 5.

⁸ Constantin Andronovici, *Drept internațional public*, Ed. Graphix, Iași, 1993, p. 74.

⁹ Dumitru Mazilu, *Dreptul păcii. Tendințe și evoluții actuale*, în Vasile Popa – Refugiatul, un microunivers dislocate, Ed. Presa Universitară Română, Timișoara, 2000, p. 205.

¹⁰ Petre I. Rusu, *Principiul respectării tratatelor.....*, op.cit., p. 5.

caracterizează prin mobilitate, ele izvorând din acele norme juridice care reglementează relațiile sociale, cele mai importante pentru societate¹¹.

Mircea Djuvara arăta că “suntem foarte ușor înclinați a comite eroarea de a crede că un principiu de drept sau de justiție este un produs al unei pure speculații și că ar apare în mintea noastră înaintea unei experiențe. De aceea nu pot exista principii de drept imuabile, care să valoreze pentru orice timp și orice loc.”¹²

Dinamica principiilor de drept internațional este determinată de condițiile materiale de existență din diverse perioade istorice, precum și de factorii care dimensionează relațiile internaționale. Secretarul de stat american, Cordell Hull aprecia în 1938 că “ceea ce este înainte de toate în joc, pretutindeni în lume, este viitorul principiilor fundamentale care trebuie să constituie temelia ordinii internaționale, care se opune anarhiei internaționale”¹³.

Principiile fundamentale ale dreptului reprezintă expresia schimbărilor care au loc în evoluția societății, astfel că ele sunt în permanență regândite. Vechile principii și norme ca, de exemplu, respectul suveranității și independenței naționale, egalitatea în drepturi a statelor, respectarea cu bună credință a obligațiilor internaționale, etc., sunt dezvoltate și reafirmate cu aspecte noi, ce definesc un nou conținut juridic dar și funcții noi în evoluția relațiilor internaționale.

Adoptarea de noi norme și principii în relațiile internaționale, care să ducă la ridicarea legalității internaționale pe o treaptă colectivă nouă, constituie un imperativ al epocii¹⁴.

Principiile dreptului internațional conțin regulile de conduită cele mai generale - a căror respectare este obligatorie pentru toate statele membre ale comunității internaționale, pentru menținerea păcii și securității internaționale¹⁵.

Relațiile de drept internațional sunt bazate pe o serie de principii, general recunoscute, cum sunt: principiul suveranității și independenței statelor; principiul egalității în drepturi; principiul renunțării la forță și la amenințarea cu forță; principiul neamestecului în treburile interne; principiul reglementării pașnice a diferendelor internaționale; principiul bunei vecinătăți; principiul cooperării; principiul îndeplinirii cu bună-credință a obligațiilor asumate. Aceste principii reprezintă o garanție majoră a desfășurării normale a relațiilor dintre state, constituindu-se într-o adevărată “coloană vertebrală a structurilor păcii”¹⁶.

Principiile dreptului internațional pot fi grupate în jurul noțiunilor de suveranitate și cooperare - cele două realități majore care caracterizează societatea internațională contemporană - astfel: principii legate de suveranitatea statelor (egalitatea suverană, dreptul popoarelor de a dispune de ele însele, nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forță, neintervenția în treburile

¹¹ Costică Voicu, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 100.

¹² Mircea Djuvara, *Drept și sociologie*, București, 1936.

¹³ Victor Duculescu, *Instituții de drept public și relații internaționale în dinamică*, Ed. Lumina Lex, București, 2002, p. 73.

¹⁴ Edwin Glaser, *Dreptul statelor de a participa la viața internațională*, Ed. Politică, București, 1982, p. 138.

¹⁵ Costică Voicu, *op.cit.*, p. 109.

¹⁶ Dumitru Mazilu, *Dreptul păcii*, Ed. Academiei Române, București, 1983, p. 145.

interne) și principiile legate de cooperarea internațională (cooperarea între state, respectarea cu bună credință a obligațiilor asumate, reglementarea pașnică a diferendelor internaționale, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului).

Principiile fundamentale formează ele însele un ansamblu, fiind strâns legate, atât în ceea ce privește conținutul, cât și în procesul aplicării lor. Astfel, unele elemente ale unui principiu sunt reluate de un alt principiu, dintr-un alt unghi; ele se completează și se explică reciproc; nici unul nu poate fi aplicat făcând abstracție de conținutul celorlalte; nici un principiu nu poate fi invocat pentru a încălca un alt principiu. De aceea, documentele internaționale prevăd că aceste principii reprezintă un tot și că fiecare se interpretează și se aplică în contextul celorlalte¹⁷.

Principiile fundamentale ale dreptului internațional public, în decursul timpului, au fost reafirmate în numeroase tratate bilaterale sau multilaterale încheiate de către state. Ele au fost dezvoltate și completate, în special, prin două acte internaționale importante, adoptate în perioada de după cel de-al doilea război mondial. Aceste acte sunt: “Carta drepturilor și îndatoririlor economice ale statelor”, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U., în anul 1974, și “Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa”, adoptat la Helsinki, în anul 1975.

În cadrul tratatelor bilaterale menționăm - ca o contribuție originală la consacrarea principiilor fundamentale ale dreptului internațional - atât declarațiile solemne cât și tratatele de prietenie și cooperare încheiate în ultimii ani de România cu un număr foarte mare de state din Europa, Asia, Africa și America.

Un moment important pe calea afirmării principiilor fundamentale ale dreptului internațional, l-a reprezentat crearea Organizației Națiunilor Unite. În actul său constitutiv - Carta O.N.U.¹⁸ (un adevărat cod de conduită al statelor în relațiile lor internaționale), se prefigurează un nou sistem de relații interstatale bazate pe echitate și justiție, care au la bază principiile fundamentale ale dreptului internațional.

În acest fel, pentru prima dată, principiile fundamentale ale dreptului internațional - menite să cârmuiască relațiile dintre state, au fost grupate într-un instrument diplomatico-juridic unic și unitar - cel mai important instrument al contemporaneității.

Carta O.N.U. în cap. I intitulat “Scopuri și principii”, consacră 7 principii fundamentale ale dreptului internațional; valoarea lor este recunoscută și acceptată de statele lumii prin faptul că - în calitate de membre ale O.N.U. - ele recunosc automat prevederile Cartei, inclusiv cele referitoare la principiile fundamentale. Astfel, Carta stabilește următoarele principii fundamentale ale dreptului internațional:

- principiul egalității în drepturi a popoarelor și dreptul lor de a dispune de ele însele;
- principiul cooperării internaționale;

¹⁷ Ion Diaconu, op.cit., p. 329.

¹⁸ Carta Organizației Națiunilor Unite, semnată la San Francisco, la 26 iunie 1945.

- principiul egalității suverane a statelor;
- principiul pacta sunt servanda;
- principiul rezolvării prin mijloace pașnice a diferendelor internaționale;
- principiul nerecurgerii la amenințarea cu forța sau la folosirea forței (principiul neagresiunii);
- principiul neamestecului în chestiuni care țin esențial de competența internă a statelor (principiul neintervenției).

Toate principiile enunțate sunt interdependente, în sensul că respectarea unuia nu se poate realiza decât cu respectarea celorlalte, ele fiind strâns legate în aplicarea și interpretarea lor. Prin urmare, ele se constituie, într-un corp omogen de norme care au ca obiectiv garantarea păcii mondiale - scopul final al Cartei Națiunilor Unite.

În condițiile unei lumi ai cărei subiecți sunt atât statele suverane și independente, cât și alte organizații internaționale, cu interese dintre cele mai diferite, transpunerea în practică a principiilor consacrate este o chestiune foarte complexă, ea fiind rezultatul unor acțiuni convergente a statelor care recunosc înalta rațiune a acestor norme, le acceptă ca adecvate propriilor lor interese și se angajează să le respecte.

În etapa actuală este unanim admis că pacea, securitatea și justiția internațională nu pot fi menținute dacă principiile fundamentale ale dreptului internațional contemporan nu sunt respectate de către de toate statele lumii. Omul beneficiază de drepturi inerente ființelor umane oriunde s-ar afla, indiferent de statul sau regiunea unde s-a născut, locuiește, muncește sau trăiește, indiferent de naționalitate, rasă, sex, credințe religioase și filozofice, stare materială, fiindcă acestea au un caracter universal, ceea ce constituie un fundament al drepturilor lor egale și inalienabile, ca un corolar al libertății, dreptății, securității și păcii în lume¹⁹.

Țelul suprem al comunității internaționale îl constituie întărirea autorității dreptului internațional și promovarea respectului universal al principiilor care stau la baza raporturilor internaționale.

Principiile fundamentale ale dreptului internațional conferă autoritate întregului sistem al dreptului internațional și realizează o sinteză a normelor în această materie, stabilind drepturi și îndatoriri cu caracter universal.

Consacrarea principiilor fundamentale ale dreptului internațional în tot mai multe documente internaționale evidențiază intenția statelor lumii de a întări legalitatea internațională și de a stimula cooperarea internațională.

În modul în care este astăzi organizată pacea și sunt asigurate securitatea și justiția internațională, rolul principal îl au principiile fundamentale, și în cadrul acestora principiul cooperării între state.

¹⁹ Agata Mihaela Popescu, Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Rolul și importanța CEDO în ordinea juridică comunitară, Ed. Pro Universitaria, București, 2011, p. 11.

SECȚIUNEA 2

PRINCIPIUL COOPERĂRII INTERNAȚIONALE – PARTE INTEGRANTĂ A SISTEMULUI PRINCIPIILOR DREPTULUI INTERNAȚIONAL

2.1. Considerații generale privind principiul cooperării internaționale

Dezvoltarea cooperării internaționale în sectoarele cele mai diverse ale activității umane, tendința de a extinde relațiile care se stabilesc în acest scop între statele suverane, membre ale comunității internaționale, faptul că toate statele au interesul să soluționeze în comun numeroase probleme de interes general, constituie trăsăturile societății internaționale contemporane.

Evoluția vieții internaționale confirmă realismul politicii de dezvoltare a cooperării cu toate statele lumii, pe baza principiilor fundamentale ale dreptului internațional.

Dreptul internațional are rolul de a facilita această evoluție, de a furniza instrumentele și garanțiile juridice necesare pentru a asigura lărgirii cooperării internaționale, atât *ratione materiae*, în domeniile cele mai diverse ale activității umane, cât și *ratione personae*, în raporturile cu un număr tot mai mare de state, au determinat dezvoltarea rapidă a dreptului internațional și, în același timp, creșterea rolului acestuia, a importanței respectării principiilor și normelor sale²⁰.

Sunt deosebit de actuale ideile lui Nicolae Titulescu²¹ care, sublinia încă din 1933 necesitatea amplificării cooperării dintre state, depășindu-se deosebirile de păreri și interesele lor momentane.

Cooperarea internațională are un caracter obiectiv. Din necesități independente de voința lor statele sunt nevoite a coopera unele cu altele în cele mai diferite domenii. În ciuda deosebirilor sociale, naționale și constituționale, a nivelului diferit al dezvoltării lor, a granițelor ce le separă, statele, comunitatea internațională în ansamblul său, formează un singur tot și nu există probleme în relațiile dintre națiuni care să nu poată fi rezolvate prin înțelegeri amiabile, prin cooperare²².

Complexitatea și domeniile în care cooperarea internațională se face simțită în ultima perioadă de timp denotă modul responsabil în care statele abordează acest tot mai complex principiu fundamental al dreptului internațional²³.

²⁰ Ion Diaconu, Normele imperative în dreptul internațional – *jus cogens* -, Ed. Academiei RSR, București, 1977, p. 6.

²¹ Nicolae Titulescu, Discurs rostit cu ocazia desemnării titlului de Doctor Honoris Causa al Universității din Atena la 21 octombrie 1933, în Documente diplomatice, p. 531.

²² I. Grecescu, V. Popa, *op.cit.*, p. 86.

²³ Marian Mihăilă, Elemente de drept internațional public și privat, Ed. All Beck, București, 2001, p. 32.

2.2. Apariția și evoluția principiului cooperării internaționale

Deși cooperarea între state a existat sub diferite forme și din cele mai vechi timpuri, principiul cooperării internaționale este un principiu relativ nou al dreptului internațional, care circumscrie obligația statelor de a coopera între ele în vederea menținerii păcii și securității internaționale, favorizarea progresului și stabilității economice internaționale.

Apariția principiului cooperării se datorează multiplicării subiectelor de drept internațional, accentuării interdependențelor, apariției de probleme globale acute care solicită cooperarea tuturor statelor și găsirea de soluții internaționale pentru acestea²⁴. De asemenea, accentuarea continuă a decalajelor economice precum și erodarea sistemului politic mondial, au impus necesitatea reclădirii unui sistem economic și politic internațional bazat pe noi raporturi, în care cooperarea a devenit un factor catalizator al intereselor statelor. În aceste condiții, a apărut ca necesară instituirea juridică a cooperării precum și diversificarea instrumentelor de concretizare a acesteia.

Reclamat de imperative majore ale vieții internaționale contemporane, principiul cooperării internaționale este o instituție nouă a vieții mondiale – instrument eficace pentru menținerea și consolidarea păcii, pentru schimbul viu de valori materiale și spirituale²⁵.

Principiul cooperării între state a fost formulat și dezvoltat ca principiu după adoptarea Cartei O.N.U. Potrivit Cartei, statele membre ale O.N.U. s-au angajat “să acționeze atât împreună, cât și separat, în cooperare cu Organizația, pentru a asigura între națiuni relații pașnice și prietenești...”.

Principiul cooperării a fost consacrat în Carta O.N.U., Carta Organizației Unității Africane, Carta Organizației Statelor Unite Americane, Pactul Ligii Statelor Arabe și în alte tratate internaționale multilaterale.

Acest principiu - ca principiu fundamental al dreptului internațional contemporan - este consacrat inițial în Carta O.N.U., în care se prevede ca, în activitatea sa, organizația să realizeze cooperarea internațională în rezolvarea problemelor internaționale, proclamând în mod expres promovarea cooperării ca pe unul dintre scopurile primordiale ale organizației. Astfel, art. 1 parag. 3, stabilește că unul din scopurile O.N.U. este să “realizeze cooperarea internațională în rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar și în promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie”, iar în art. 1 parag. 4 se stipulează că “organizația trebuie să fie un centru pentru coordonarea acțiunilor națiunilor în vederea atingerii țelurilor comune”.

Întreaga filozofie a Cartei O.N.U. este fundamentată pe o largă cooperare a statelor membre, în diferite domenii, de la problemele securității colective și până la chestiuni care țin de ridicarea nivelului de trai, rezolvarea problemelor culturale și ale învățământului, etc.²⁶

²⁴ Al. Bolintineanu, A. Năstase, B. Aurescu, op.cit., p. 62.

²⁵ Marțian Niciu, Rolul ONU, op. cit. p. 21.

²⁶ Stelian Scăunaș, Drept internațional public, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 41.

Pentru înfăptuirea unei ample cooperări internaționale, cadrul cel mai adecvat îl oferea, în opinia marelui om politic Nicolae Titulescu, Societatea Națiunilor. El își manifesta convingerea că o asemenea colaborare trebuie să fie leală, reciproc avantajoasă, afirmând²⁷: “Nu mă îndoiesc nicidecum de triumful cooperării internaționale asupra tuturor năpastelor care ne amenință din umbră, cu condiția ca fiecare să aducă aici, în opera de colaborare, cele trei elemente fără de care nimic măreț nu poate fi înfăptuit: dorința de înțelegere, voința și generozitatea”.

În activitatea practică a O.N.U., principiul cooperării internaționale și-a găsit o largă aplicare, reușindu-se să se realizeze acorduri în domenii tot mai vaste și din ce în ce mai importante. În opinia O.N.U., cooperarea internațională constituie un mijloc de mare eficacitate pentru soluționarea unor probleme majore ale contemporaneității, pentru întărirea păcii și securității în lume.

În afara Cartei O.N.U., principiul cooperării mai este consfințit și de alte numeroase acte internaționale și multilaterale. Astfel, Pactul Ligii Arabe (1945) stabilește ca primă sarcină - încurajarea stabilirii unei strânse relații de colaborare între statele membre. Carta Organizației Statelor Americane din 1948 (OSA), conține referiri la cooperarea economică, socială și culturală dintre statele membre.

Aceleași referiri figurează și în Acordul Economic Interamerican de la Bogota și Comunicatul final al Conferinței Afro-Asiatice de la Bandung din 1955, în care se menționează “încurajarea intereselor reciproce și cooperarea”. Printre scopurile Cartei Organizației Unității Africane din 1963, se numără în primul rând, promovarea cooperării internaționale și mai ales a cooperării politice și diplomatice, a cooperării economice, inclusiv a transporturilor și comunicațiilor, cooperării culturale și a educației.

Principiul cooperării între state a fost consacrat în principal în Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state, conform Cartei O.N.U. din 1970²⁸.

În declarația referitoare la principiile dreptului internațional privind relațiile de prietenie și cooperare între state, cooperarea este definită ca o exigență majoră a raporturilor dintre state²⁹. În acest document internațional se stipulează că “statele trebuie să coopereze unele cu altele pentru menținerea păcii și securității internaționale, ca și pentru asigurarea respectării universale a drepturilor fundamentale ale omului”. În acțiunea lor de cooperare, Declarația mai precizează că, statele trebuie să se conducă după principiile egalității suverane și neintervenției în treburile altui stat și să respecte dispozițiile pertinente ale Cartei O.N.U.³⁰

²⁷ N. Titulescu, Discurs rostit în calitate de președinte la deschiderea celei de a 11-a sesiuni ordinare a Adunării Societății Națiunilor, la Geneva la 10 septembrie 1930, în Documente diplomatice, p. 331.

²⁸ Ion Diaconu, op.cit., p. 315.

²⁹ D. Mazilu, Strategia națională privind politica de cooperare internațională pentru dezvoltare, în Revista de Drept Comercial nr. 12/2006, p. 93.

³⁰ Ghe. Moca, M. Drăghici, Documente de drept internațional public. Culegere de texte, vol. I, București, 1975, p. 14.